OBSAH

1. lekce

Můj malý vesmír / 5

- Deklinace substantiv s méně obvyklým zakončením
- Funkce českého pádu
- Spisovná a nespisovná čeština
- Vyprávění

2. lekce

Člověk – tvor společenský / 19

- Deklinace přejatých substantiv 1
- Základní funkce aspektu u verb
- Spisovná a běžně mluvená čeština
- Popis

3. lekce

Politika jako služba / 33

- Deklinace přejatých substantiv 2
- České slovesné prefixy
- Expresivita a slova citově zabarvená
- Charakteristika osoby

4. lekce

Řekni mi, co jíš... / 47

- Singularia tantum a pluralia tantum
- Tvary duálu
- Odborná, zájmová a profesní komunikace
- Popis pracovního postupu

5. lekce

Věřím (někomu, něčemu, v něco) / 61

- Deklinace numeralií *dva*, *oba*
- Deklinace pronominálních spřežek
- Neologizmy a archaizmy
- Líčení

6. lekce

Život v (ne)bezpečí / 75

- Imperativ
- Infinitiv a jeho funkce v české větě
- Internacionální slova a odborné termíny
- Zpráva

7. lekce

Proč je spravedlnost slepá? / 89

- Funkce a užití partikulí
- Věty podle komunikační funkce
- Jazykové prostředky k navázání kontaktu
- Referát

8. lekce

Umění je, když... / 103

- Slovotvorba 1
- Zájmena *všechen, všechna, všechno*
- Slova knižní a básnická
- Úvaha a esej

9. lekce

Kultura jako součást životního stylu / 117

- Slovotvorba 2
- Kvantifikátory *mnoho, málo*
- Obecná čeština a dialekty v ČR
- Výklad

10. lekce

Čteme, procvičujeme, opakujeme / 131

5. LEKCE

VĚŘÍM (NĚKOMU, NĚČEMU, V NĚCO)

- Zajímají vás horoskopy?
- Existuje podle vás yetti?
- Jak myslíte, že náboženství ovlivňuje život věřícího?
- Když jste byli malí, báli jste se strašidel? Věřili jste na ně?
- Šli byste někdy ke kartářce/věštkyni? Proč ano, proč ne?

Posvátná místa

Místa, kde si lidé mohou očistit svou duši od hříchů, kde se mohou soustředit na své modlitby, kde mohou provést různé náboženské rituály nebo se prostě jen upevnit ve své víře. Různých posvátných míst je na světě celá řada, podívejme se blíže na některá z nich.

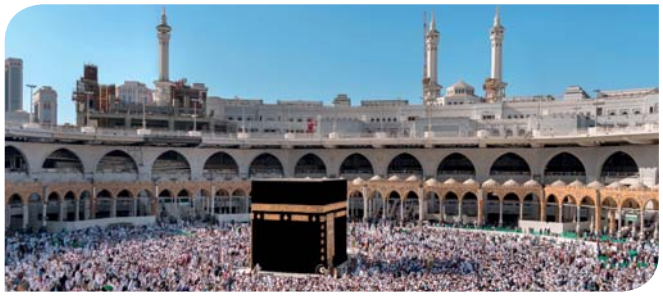

1) Mekka

Každý muslim by měl alespoň jednou za život podniknout pouť do Mekky, která je rodištěm proroka Mohameda a nejposvátnějším městem islámu. Nachází se zde Kaaba, zděná svatyně uprostřed Velké mešity, ve které je uložen posvátný černý kámen. Pouť do Mekky (hadždž) patří k pěti pilířům islámu, a proto bývá pro muslimy často spirituálním (a) ____ na celý život.

2) Santiago de Compostela

Už od středověku se jedná o jedno z nejnavštěvovanějších poutních míst katolického světa. Nachází se zde katedrála, ve které jsou podle tradice uloženy ostatky (b) ____ Jakuba, jednoho z učedníků Ježíše Krista. Postupně se vytvořilo 12 základních poutních cest vedoucích z různých evropských států, podél nichž vznikaly také další sakrální stavby – kaple, kostely a také kláštery. V těch mohli poutníci (c) ____.

3) Řeka Ganga

Ganga je pro hinduisty posvátnou řekou, a tak není divu, že každý rok k jejím břehům dorazí miliony poutníků. Jedním z míst, kam se vydávají nejčastěji, je (d) ____ řek Gangy a Jamuny u indického města Iláhábádu. Podle legendy právě tam dopadla kapka nektaru nesmrtelnosti, a tak se toto místo stalo oblíbeným pro rituální koupel. Při té ze sebe poutníci smývají své hříchy a zároveň má mít tato koupel uzdravující účinky.

4) Stonehenge

Kamenný komplex v jihozápadní Anglii láká každoročně mnoho turistů, ale pravdou je, že i dnes se vědci přou o to, k čemu toto místo vlastně původně sloužilo. Nejčastěji se setkáváme se dvěma teoriemi – jedna říká, že se jedná o bývalý chrám, a druhá o Stonehenge mluví jako o velkém astronomickém kalendáři. Pravdivé mohou být obě, ale ať je už pravda jakákoli, zvláštní význam tomuto místu nepřisuzují jen vědci, ale i novodobí druidové, kteří se u Stonehenge (e) ____ shromažďují, aby zde přivítali letní slunovrat.

5) Delfy

Dnes už jen atrakce pro turisty, ale dříve důležité náboženské centrum starých Řeků – místo, kde se nacházel Apollónův chrám a proslulá věštírna. Do té se před (f) ____ rozhodnutími jezdili radit vládcové i válečníci. Byly to ostatně právě Delfy, kde působila i legendární věštkyně Pýthie.

1 Na vynechaná místa v textu doplňte vhodné slovo.

a) 1) prožitkem	2) zážitkem	3) zkušeností
b) 1) svatého	2) posvátného	3) světského
c) 1) ubytovat	2) modlit	3) přenocovat
d) 1) soutok	2) průtok	3) průplav
e) 1) občas	2) denně	3) každoročně
f) 1) každodenními	2) zásadními	3) základními

2 Odpovězte na následující otázky.

- Čím je významná Mekka, poutní místo muslimů?
- Jak se lze dostat do Santiaga de Compostela?
- Jaká legenda se vypráví o řece Ganze?
- Víme, k čemu sloužily kameny ve Stonehenge?
- Proč navštěvovali starověcí Řekové Delfy?

3 Diskutujte.

- Jaké otázky asi dávali vládci a bojovníci starověkého Řecka věštkyni v Delfách?
- Z čeho je možné věštit budoucnost?
- Je ve vaší zemi nějaké posvátné místo? Navštívili jste ho?
- Znáte posvátná/významná místa v České republice?

čtení

Příšera z jezera Loch Ness

(**1**) Jednoho krásného dubnového rána roku 1933 jeli manželé Mackayovi podél jezera Loch Ness po silnici do blízkého města.

(_) To, co viděla, bylo cosi velkého a vypadalo to jako černé zvíře, které plave dokola v kruhu. Rozhodla se na to upozornit manžela.

(_) Nedávné výzkumy však přišly s překvapivými fakty – většina výše zmíněných „svědectví“ pocházela od místních restauratérů a hoteliérů, ostatně i manželé Mackayovi provozovali jeden z hotelů.

(**5**) Řekli byste, že se nic zvláštního nestalo, ale tato událost měla později nečekaný dopad nejen na život obou manželů, ale i na život celého regionu. Dnes už totiž můžeme říct, že to bylo poprvé v moderní době, kdy byla spatřena lochnesská příšera.

(_) Všechna tato „svědectví“ pak přilákala další zvědavce a turisty, kteří přijeli k jezeru, aby slavnou příšeru spatřili na vlastní oči. Postupně se tak vytvořil mýtus lochnesské příšery, ze kterého oblast jezera turisticky dodnes těží.

(_) Již dříve se sice tradoval starý příběh o mnichovi, který velmi dávno viděl v řece Ness vodní příšeru, ale se „svědectvím“ Aldie Mackayové se to nedalo srovnávat. Ukázalo se však, že nebyla jediná, kdo příšeru viděl.

(_) Aldie Mackayová se během jízdy dívala na klidnou vodní hladinu, když si naráz něčeho zvláštního všimla.

(_) „Zastav!“ zakřičela na něj a chtěla mu zvláštní zvíře ukázat, ale to už zmizelo pod hladinou.

(_) Poté, co byl její zážitek zveřejněn v místních novinách, se doslova roztrhl pytel s lidmi, kteří tvrdili, že Lochnessku také viděli, a přinášeli tak další „svědectví o Lochnessce.“

(**10**) Kohokoli by pak mohla napadnout otázka: je to náhoda a skutečně šlo o pravá svědectví, nebo to byl jen prostý kalkul byznysmenů, kteří jen chtěli přilákat turisty?

1 Sestavte příběh o Lochnessce. Některé části příběhu již máte označené.

2 Diskutujte, zda to podle vašeho názoru byl kalkul, nebo nebyl.

Deklinace numeralií *dva (dvě), oba (obě)*

Numeralia *dva (dvě)* a *oba (obě)* zachovala ve své deklinaci původní duálové tvary. V nom. sg. navíc odrážejí svým tvarem rod počítaného předmětu: *dva sešity* (mask.), *dvě tužky* (fem.), *dvě pera* (neutr.). V ostatních pádech mají již společné koncovky pro všechny tři rody.

Numerale *dva (dvě)* vyjadřuje počet (*přečetl dva romány*), číslovka *oba (obě)* nese význam „jeden i druhý, patřící k sobě" (*přečetl oba romány* – tj. jeden i druhý román, které již dříve byly zmíněny).

nom. pl.	*dva, oba / dvě, obě*
gen. pl.	*dvou, obou*
dat. pl.	*dvěma, oběma*
ak. pl.	*dva, oba / dvě, obě*
lok. pl.	*dvou, obou*
instr. pl.	*dvěma, oběma*

Jak je vidět, tvary těchto numeralií jsou v některých pádech stejné jako duálové tvary substantiv *ruka* a *noha*:

- dv**ě**, ob**ě** ruc**e;**
- dv**ou**, ob**ou** ruk**ou**, noh**ou;**
- dvě**ma**, obě**ma** ruk**ama**, noh**ama.**

Duálové tvary numeralií se užívají bez ohledu na to, zda počítaný předmět je v duálu, nebo plurálu:

- *držel se **oběma** rukama, mluvil s **oběma** mladými ženami.*

Tvar *dvě* se navíc užívá ve spojení s duálovým tvarem číslovky *sto: **dvě stě*** (ale ***tři sta***).

Slovotvorná poznámka

S duálovým tvarem numeralia *dva (dvě)* v genitivu se setkáváme ve složených slovech (kompozitech), v nichž první část má význam „dva":

- *dvoubarevné šaty, dvoubrankový náskok, dvouměsíční lhůta, dvouhra.*

U některých složených slov se používá i podoba *dvoj-* (ze *dvojí*):

- *dvojbarevný (i dvoubarevný) tvarohový koláč, dvojstranná (i dvoustranná) smlouva, dvojmístný (i dvoumístný) kód státu.*

V jazykovém úzu však některá z těchto dvou podob může výrazně převládat. *Dvou-* se užívá např. ve slovech *dvouletý plán, dvouměsíční lhůta, dvoupodlažní dům, dvouprocentní roztok, dvoutřetinová většina, dvoulitrový motor, dvoubrankový rozdíl, dvouhra v tenisu*. Naopak podoba *dvoj-* se většinou objevuje v následujících slovech: *dvojjazyčný slovník, dvojzápas, dvojrole, dvojhláska, dvojdomek, dvojzpěv, dvojalbum.*

1 Doplňte do věty správný tvar numeralií *dva / dvě*.

V rámci turné kapela uspořádala _____ koncerty i v našem městě. V následujících _____ týdnech očekáváme více dešťových přeháněk. Můžeš to udělat _____ způsoby. K požáru vyjely _____ jednotky hasičů. Zaplatila _____ stě padesát korun.

2 Doplňte do věty správný tvar číslovky *oba / obě*.

Den otevřených dveří bude probíhat v _____ víkendových dnech. _____ varianty jsou správné.

Zůstala s _____ dětmi sama. Fotbalový klub zahájil přípravu bez _____ slovenských útočníků.

Na konci filmu _____ hlavní hrdinové zemřeli.

3 Vyjádřete pomocí slova složeného (kompozita).

Př.: *svatební dort, který má dvě patra = dvoupatrový svatební dort.*

a) dítě, které má dva roky

b) dohoda uzavřená mezi dvěma stranami

c) vydání knihy ve dvou jazycích

d) situace ve filmu nebo divadle, kdy herec ztvárňuje dvě role

e) plavky, které mají dva díly

f) spojení dvou hlásek do jednoho celku

g) spojení dvou různých hlasů při zpěvu

Deklinace pronominálních spřežek

Pronomina s deklinací typu ***ten, kdo, co*** (ale také zájmena s deklinací typu ***který, jaký, čí, takový***) mají schopnost vytvářet specifická kompozita nebo deriváty s komponenty jako -to, -si, -koli(v), ve kterých si zachovávají svou flexi.

Kompozita se zájmenem ten

Jedná se o složeniny jako ***tento, tenhle, tamten*** aj. Komponent ***ten*** se skloňuje vždy, ať už stojí na začátku, nebo na konci. Ostatní složky kompozita jsou nesklonné.

Mask.

nom. sg.	*tento, tenhle / tamten*	**nom. pl.**	*tito, tihle / tamti (mask. životné), tyto, tyhle / tamty mask. neživotné)*
gen. sg.	*tohoto, tohohle / tamtoho*	**gen. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
dat. sg.	*tomuto, tomuhle / tamtomu*	**dat. pl.**	*těmto, těmhle / tamtěm*
ak. sg.	*tohoto, tohohle* (mask. životné) / *tamtoho* *tento, tenhle* (mask. neživotné) / *tamten*	**ak. pl.**	*tyto, tyhle / tamty*
lok. sg.	*tomto, tomhle / tamtom*	**lok. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
instr. sg.	*tímto, tímhle / tamtím*	**instr. pl.**	*těmito, těmihle / tamtěmi*

Fem.

nom. sg.	*tato, tahle / tamta*	**nom. pl.**	*tyto, tyhle / tamty*
gen. sg.	*této, téhle / tamté*	**gen. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
dat. sg.	*této, téhle / tamté*	**dat. pl.**	*těmto, těmhle / tamtěm*
ak. sg.	*tuto, tuhle / tamtu*	**ak. pl.**	*tyto, tyhle / tamty*
lok. sg.	*této, téhle / tamté*	**lok. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
instr. sg.	*touto, touhle / tamtou*	**instr. pl.**	těmito, těmihle / tamtěmi

Neutr.

nom. sg.	*toto, tohle / tamto*	**nom. pl.**	*tato, tahle / tamta*
gen. sg.	*tohoto, tohohle / tamtoho*	**gen. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
dat. sg.	*tomuto, tomuhle / tamtomu*	**dat. pl.**	*těmto, těmhle / tamtěm*
ak. sg.	*toto, tohle / tamto*	**ak. pl.**	*tato, tahle / tamta*
lok. sg.	*tomto, tomhle / tamtom*	**lok. pl.**	*těchto, těchhle / tamtěch*
instr. sg.	*tímto, tímhle / tamtím*	**instr. pl.**	*těmito, těmihle / tamtěmi*

Deriváty s komponenty -si, -koli(v)

Jedná se o deriváty jako ***kdosi, kdokoli(v), cosi, cokoliv***. Části ***kdo, co*** si ponechávají svou pronominální deklinaci (***kdo*** má deklinaci tvrdou, ***co*** měkkou), komponenty ***-si, -koli*** jsou nesklonné. Varianty s –koli i –koliv jsou zcela rovnocenné a v jejich užívání není žádný rozdíl.

nom. sg.	*kdosi, kdokoli(v)*	*cosi, cokoli(v)*
gen. sg.	*kohosi, kohokoli(v)*	*čehosi, čehokoli(v)*
dat. sg.	*komusi, komukoli(v)*	*čemusi, čemukoli(v)*
ak. sg.	*kohosi, kohokoli(v)*	*cosi, cokoli(v)*
lok. sg.	*komsi, komkoli(v)*	*čemsi, čemkoli(v)*
instr. sg.	*kýmsi, kýmkoliv(v)*	*čímsi, čímkoli(v)*

1 Pronomina v závorce dejte do správného tvaru.

a) Nemůžeš věřit _____ (kdokoli).

b) Stále mi _____ (kdosi) připomíná.

c) Vypůjčím si _____ (tahle) knihu.

d) _____ (tento) výsledky jsou lepší než ty, které jsme získali včera.

e) Všimni si _____ (tamta) starší paní.

f) O _____ (tato) záležitosti už mluvit nebudeme.

g) _____ (tohle) auta už neodpovídají novým emisním normám.

h) Se mnou přece můžeš mluvit o _____ (cokoliv).

Relativa (pronomina vztažná) a věty vztažné

Pokud chceme vyjádřit vlastnost substantiva, můžeme použít buď atribut (*Má žlutý svetr.)*, nebo tuto vlastnost vyjádřit pomocí vztažných vedlejších vět, u nichž funkci konjunkce plní vztažná pronomina, tzv. *relativa (Má svetr, který je žlutý)*.

Charakteristika relativ

Do skupiny relativ řadíme:

- substantivní pronomina – *kdo, co (+ nač, zač)*; adjektivní pronomina – *jaký, který, čí;*
- pronominální adverbia místa – *kde, odkud, kudy, kam*;
- pronominální adverbia času – *kdy, odkdy, dokdy apod.*;
- pronominální adverbia způsobu – *jak, kterak*; příčiny – *proč, nač;*
- pronominální číslovky – *kolik, kolikátý, kolikrát apod.*

Na rozdíl od typických konjunkcí (*že, ale, aby* apod.) si relativa udržují funkci identifikační (jsou větnými členy) a také interogativní. Vztažná pronomina tak můžeme užít v nepřímých otázkách (*Ptal se, kde je národní divadlo)*, nebo ve funkci skutečně relativní jako rozvíjející větný člen (*Pes, který štěká, nekouše*.).

Pronominum *který* bývá často nahrazováno hovorovějšími variantami *co* a *jak*, např. *Ten pán, co/jak jsem ho viděla včera, je můj nový kolega.*

Vedlejší věty vztažné

Vztažné vedlejší věty můžeme dále dělit dle toho, jaký typ substantiva či pronomina rozvíjí, a dle nejčastěji užívaných konjunkcí. Vše uvádíme v tabulce spolu s příkladovými větami.

Typ věty	Podtyp	Relativum	Příkladová věta
determinující substantivum	kvalifikující	*který, jaký, co, jak*	*Představil mi kamaráda, kterého poznal na konferenci. / Má stejnou tašku, jakou nosí ta slavná zpěvačka. / Půjč mi tu knihu, co jsi včera dočetl. / Měl takový život, jak si představoval.*
	okolnostní	*pronomina v pádech (u kterého, ...) + adverbia místa a času (kde, kdy, ...)*	*Přítel, u kterého jsme se seznámili, žije v Praze. / Existují firmy, kde jsou teambuildingy důležité. / V listopadu, kdy hodně fouká, padá listí. / V lese, kam chodíme na houby, je krásná chata.*
determinující substantivní pronominum	determinují ukazovací pronomina	*který, jaký, co*	*O těch, kteří přišli pozdě, rozhodne ředitel. / Našel se i takový, co uměl lyžovat i jezdit na snowboardu. / Byli pořád takoví, jaké jsme si je pamatovali.*
	determinují ostatní pronomina	*který, kdo, co, jak*	Každý, kdo přišel pozdě, se musí omluvit. / Všichni, kteří mají chřipku, by měli zůstat doma. / Všechno, co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.

1 Vyberte z nabídky relativum a doplňte ve správném tvaru do věty.

kdo, jaký, který, co, kdy

Př. To auto, _____ jsem viděla včera, je od mé kamarádky.

To auto, <u>které</u> jsem viděla včera, je od mé kamarádky.

a) Ten pán, _____ jsi mával, je tvůj známý?

b) Chtěla bych tu hračku, _____ mají všichni mí spolužáci.

c) Koupíš mi ten telefon, _____ jsme včera viděli v obchodě?

d) Neznám všechny, _____ přišli na mou oslavu.

e) V prosinci, _____ je velká zima, je i hodně sněhu.

Víra v České republice

1 Přečtěte si následující text a najděte v textu slovo

a) od kterého je odvozeno slovo *křesťan*;

b) které je naopak odvozeno od něj.

Křesťan není člověk, který se narodil v křesťanské zemi. Není to ani člověk, který věří v nějakou vyšší moc nebo v Boha. Lidé, kteří se snaží dobře žít, nikomu neubližovat, pomáhat druhým a respektovat je, jsou velkým pokladem každé společnosti, ovšem křesťany to z nich nedělá. Dokonce křest, četba Bible, modlení se nebo chození do kostela z člověka křesťana neudělá. Pro mnoho lidí jsou toto všechno tradice, které dodržují z úcty ke svým předkům. Kdo je tedy křesťan?

2 Doplňte do vět následující slova.

církev, papež, kostel, kaple, náboženství, chrám, vyznání, katedrála

Kamarádka chodí každou neděli do (1) _____. (2) _____ je názor určité skupiny lidí na to, jak vznikl a jak funguje svět. K důležitým olomouckým památkám patří (3) _____ sv. Václava. Mše se v místní (4) _____ koná každý pátek odpoledne. Na setkání křesťanské mládeže chodili mladí lidé různých (5) _____. Tisíce turistů navštíví (6) _____ sv. Víta na Pražském hradě. (7) _____ je organizace lidí stejného vyznání, která má často hierarchickou strukturu. Nejvyšším představitelem katolické církve je (8) _____.

3 Dávejte pozor na různé významy a gramatické vazby slovesa věřit.

- věřit komu/čemu
- věřit v koho/co
- věřit na něco

4 Diskutujte ve skupině a společně vyplňte tabulku.

Komu/čemu věříte? .....

V koho/co věříte? .....

Na co věříte/nevěříte? _____

5 Přečtěte si následující tři texty a přiřaďte k nim pojmy víra – pověra – pověst. Diskutujte o tom, jaký je rozdíl, mezi vírou, pověrou a pověstí.

(1) Všimněte si, jak se před důležitými zápasy chovají slavní sportovci. Serena Williamsová hraje vždy ve stejných ponožkách, a dokud v turnaji vyhrává, nikdy je nemění ani nepere. Roger Federer zase věří na „osmičku“. Mezi jednotlivými gamy si otírá pot celkem osmkrát, musí mít připravených osm lahví s pitím a v jeho tašce najdeme vždy osm raket.

(2) Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky.

(3) Říká se, že v domě U Čerta bývala hospoda. Hospodský byl velmi lakomý – šidil hosty a neplatil odměnu svým zaměstnancům. Nejhorší ale bylo to, že uzavřel smlouvu s ďáblem, který mu měl zajistit ještě větší bohatství a moc. Když měl hospodský podle smlouvy čertu zaplatit, chtěl ho podvést a dát mu falešné peníze. V tu chvíli se čert rozzlobil a hospodský se propadl rovnou do pekla.

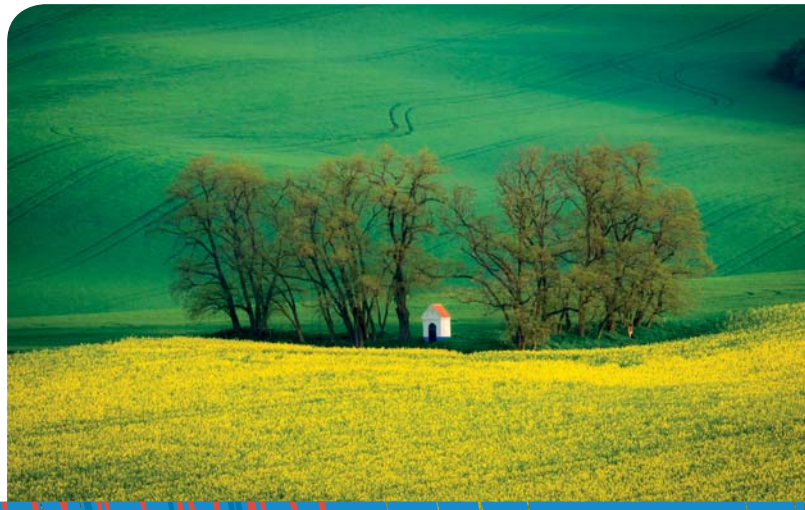

Víra v České republice

1 Před poslechem diskutujte.

- Jaká je náboženská situace ve vaší rodné zemi?
- Které náboženství je ve vaší rodné zemi nejrozšířenější?
- Máte přátele různých vyznání?
- Zažili jste někdy projevy diskriminace na základě víry?
- V jakých situacích může být víra pro věřící oporou?
- Znáte nějakou rodinu, ve které je každý z rodičů jiného vyznání?

A 5.1

2 Poslouchejte.

Během sčítání lidu v r. 2011 zaznamenávali občané a občanky ČR do formulářů také údaj o svém vyznání. Během poslechu se dozvíte výsledky analýzy.

3 Na základě poslechu doplňte vhodná slova do následujících vět.

1) Počet věřících v ČR _____ .
2) K římskokatolické církvi se hlásí více než _____ obyvatel.
3) Počet věřících u velkých církví klesl od r. 1991 na _____ .
4) Pro analytiky byl _____ počet osob, které na otázku ohledně víry ve formuláři vůbec neodpověděly.
5) Mnoho lidí uvedlo, že patří mezi věřící, ale že se _____ k žádné církvi.
6) _____ regiony mají výrazně vyšší zastoupení věřících, než je tomu na západě ČR.
7) Nejmenší podíl věřících je mezi lidmi, kteří uvedli, že mají _____ národnost. Naopak největší podíl věřících vykazují lidé _____ národnosti.

4 Na základě poslechu zodpovězte následující otázky.

1) Jak víra ovlivňuje rodinný stav?
2) Jaké jsou tři nejpočetnější národnosti cizinců v ČR a jak dopadly v analýze?

1 Test z náboženství

V 5.1

a) Na základě sledování videa doplňte do vět chybějící informace.

- Nejčastější náboženství v Česku je _____.
- Křesťané věří v _____ a uctívají _____.
- Věří, že po životě bude následovat _____.
- Základním knihou křesťana je _____.
- Nejdůležitější křesťanské svátky jsou _____ a _____.
- Na bohoslužby chodí křesťané do _____.

b) Jaká další náboženství znáte a co o nich víte?

c) Je podle vás náboženství důležité? Co přináší věřícím a co ostatním lidem? Diskutujte.

2 Černá kočka přes cestu

V 5.2

a) Podle informací v dialogu matky a syna vyberte správnou možnost.

Maminka věří

- v osud.
- v sílu přání a myšlenek.
- v kombinaci obojího.

Lidé rádi v něco věří, protože

- je to zábavné.
- jim to pomáhá / dává naději.
- jim to často někdo přikazuje.

Černá kočka

- nosí vždycky smůlu.
- může nosit i štěstí.
- umí čarovat.

Rozbité zrcadlo v Česku znamená

- 7 let smůly.
- 7 let štěstí.
- 17 let smůly.

Aby se vám něco podařilo, musíte vstát z postele a vykročit ze dveří

- s otočkou.
- pravou nohou.
- levou novou.

b) Věříte některé z pověr, o kterých byla řeč? Jaké rituály dodržujete, abyste měli štěstí, nebo se vyhnuli smůle? Diskutujte.

c) Jaké další pověry znáte? Jakým pověrám věří lidé ve vaší zemi?

Neologizmy (slova nová) a archaizmy (slova zastaralá)

Slovy pojmenováváme věci a jevy kolem sebe, a protože se mění svět kolem nás, mění se a vyvíjí i systém slovní zásoby.

Historismy jsou slova, která pojmenovávají věci a jevy, které už neexistují. Jsou to např. slova, která popisují historické reálie.

Archaismy jsou slova nebo jejich tvary, které vnímáme jako zastaralé. Informace o tom, že slovo je zastaralé, obvykle najdeme ve slovníku. K zastaralým slovním tvarům patří např. transgresivy (*rozhodnuv se, zpívaje*) nebo minulý kondicionál (*byl bych šel*).

Neologismy jsou nová slova, která vytváříme, když
1) potřebujeme pojmenovat nové věci nebo skutečnosti;
2) chceme něco pojmenovat nově a originálně, a proto se s nimi často setkáváme v publicistickém stylu, protože novináři se snaží, aby jejich texty byly zajímavé a upoutaly pozornost publika.

Nová slova nemusí mít vždy novou formu, můžeme využít už existující slovo a použít ho v novém významu v neobvyklé souvislosti. Taková slova pak označujeme jako **přenesená nebo obrazná pojmenování**. Ta mohou být příležitostná, nebo – když se jejich používání rozšíří – se mohou ve slovní zásobě ustálit.

1 Tučně vytištěná zastaralá slova nahraďte jejich neutrálními ekvivalenty.

(A) opravdu, (B) a proto, (C) dívky, (D) říkal, (E) kabát, (F) hospoda, (G) ale, (H) kolo, (I) krabice, (J) protože

a) Chlapi v **krčmě** obvykle pili víno nebo pálenku.
b) **Anžto** bydlel hned vedle, všechno viděl a dosvědčil.
c) Městská rada vybrala dvě **panny**, aby prezidenta přivítaly chlebem a solí.
d) **Řka**: „Bože, bože, ochraňuj nás," křižoval se a zapaloval svíčku.
e) Tatínek říká, že už jsem velký, **pročež** musím být rozumný.
f) Snažil se býti dobrým studentem, **leč** bez úspěchu.
g) Snad ani nevěděl, jak moc mu vojenský **kabátec** slušel.
h) Zloděj z místa krádeže odjel na **bicyklu**.
i) Všechny své dětské poklady si schovávala do malované **piksly**.
j) Byla to tehdy **věru** velká sláva.

2 S pomocí slovníku/internetu vysvětlete význam tučně vytištěných historismů.

a) Krále doprovázeli dva mladí **panošové**.
b) Na trhu za své zboží dostal dva **zlaté** a několik **grošů**.
c) Koupil několik **loktů** plátna.
d) Na to, aby poddaní řádně odváděli **robotu**, dohlíželo vždy několik drábů.
e) Na statku hospodáři vždy pomáhalo několik **čeledínů** a **děveček**.
f) V socialistickém **Československu** se žáci všech škol museli připravovat na **Spartakiádu**.
g) **Jednotná zemědělská družstva** se před rokem 1989 zabývala rostlinnou a živočišnou výrobou.
h) Tvrdili o něm, že byl **estébák**, ale důkazy nikdy nenašli.

3 Vysvětlete význam následujících obrazných pojmenování z tisku.

a) Policie ho obvinila z podvodu a nakonec prokázala, že chtěl firmu vytunelovat.
b) Potenciální eurokomisaře čeká ve čtvrtek další grilování.
c) Téměř zkrachoval, ale zachránila ho finanční injekce od přátel.
d) Doufejme, že volby přinesou politické změny v srdci Evropy.
e) Zejména senioři si musí dát pozor na akce, na které je zvou šmejdi.
f) Ester Ledecká rozdrtila své soupeřky.
g) Z dalších jednání o budoucí vládě ho rychle vyšachovali.
h) Politický barometr ukazuje, že se blíží pořádná bouřka.

4 Přečtěte si následující text a najděte v něm zastaralé výrazy / formulace. Vysvětlete, co byla hromniční svíčka a jakou měla funkci.

Pan Prošek s paní přišli ze zámku. „Lidičky, žene se hrozná bouře, je všecko doma?“ ptala se hospodyně zdaleka již. Všecko se bralo domů a sklízelo, babička položila na stůl chleb, uchystala hromničnou svíčku, okna se zavřela. Mrtvo bylo, slunce bylo zakryto mrakem. […] Veliké krůpěje začaly padat, blesky křižovaly se v černých mračnech, hrom začal burácet, bouře rozpustila se s celou zuřivostí. Babička měla rozžatou hromničnou svíci a modlila se s dětmi, které při každém blesku a udeření zbledly.

Božena Němcová: *Babička.* (upraveno, zkráceno)

5 S pomocí obrázků popište, jakým pověrám věří Češi. Řekněte, co nám podle pověry přináší štěstí a co smůlu. Řekněte, jakým pověrám věří lidé ve vaší zemi a se kterými dny/událostmi se pověry spojují.

6 Přečtěte si následující frazémy a vysvětlete jejich význam. V dialogu pak ukažte, v jakých situacích, je možno je použít.

1) Důvěřuj, ale prověřuj.
2) Věř a víra tvá tě uzdraví.
3) Kdo nevěří, ať tam běží.
4) Sytý hladovému nevěří.

7 Přečtěte si následující texty z webových stránek https://az247.cz/. Diskutujte o tom, zda věříte jejich obsahu, a o tom, jak poznat informace, kterým můžeme věřit.

Jak zbavit ovoce a zeleninu chemikálií

Při pěstování ovoce a zeleniny se často používají chemikálie, které na plodech zůstávají i po umytí. Konzumace takového ovoce či zeleniny může poškodit vaše zdraví, může způsobit rakovinu! My však známe jednoduchý prostředek, jak se takových látek zbavit. Kočičí moč! Když si koupíte v supermarketu ovoce či zeleninu, které nejsou v biokvalitě, dodržujte následující postup. Plod nejprve opláchněte ve studené vodě, poté jej ponořte na 3 minuty do teplé vody (200 ml) a kočičí moči (100 ml). Pak opláchněte a můžete klidně konzumovat.

(upraveno, zkráceno)

Klamavá reklama na Kofolu

Jak praví stará vánoční pověra a spolu s ní i reklama na Kofolu, pokud nebudeme 24. prosince celý den jíst, uvidíme večer zlaté prasátko. To však není případ 44letého Radovana z Ostravy, který sice celý den nejedl, ale zlaté prasátko ani tak neviděl. S prasátkem měl přitom velké plány: chtěl ho rovnou ulovit a draze prodat. Když ale večer žádné zlaté prasátko nepřišlo, zůstal v šoku, a proto teď plánuje žalovat Kofolu za klamavou reklamu.

(upraveno, zkráceno)

8 Diskutujte ve skupině a podle informací od ostatních zapište následující informace.

a) Co pozitivního může víra přinášet?
b) Co negativního může víra přinášet?

Líčení

V textech uměleckého stylu se setkáváme se specifickým typem popisu, s tzv. líčením. **Líčení je na rozdíl od ostatních druhů popisu emocionální a výrazně subjektivizované, jedná se vlastně o záznam osobního pocitu nebo dojmu**, který nějaký objekt, člověk, krajina nebo věc vyvolá v mysli a v představách vypravěče. **V líčení tedy především sdělujeme, jak popisovaný objekt vypadá podle našeho názoru, v našich očích.** V líčení vyjadřujeme své pocity, např. okouzlení nebo zaujetí, proto často užíváme citově zabarvené či poetické výrazy, obrazná pojmenování, přirovnání nebo metafory.

Předměty líčení mohou být různé.

a) **Líčení osoby**
Pokud porovnáme popis osoby uvedený ve druhé lekci této učebnice s popisem průvodkyně v následující ukázce, vidíme rozdíl v užitých výrazových prostředcích i ve funkci, kterou plní.

> Mohli jsme oči nechat na jejích dlouhých řasách, růžových rtech a světlých vlasech, na její štíhlé postavě v krátké žluté sukni, zeleném tričku a džínové bundě do pasu. Jako ovce jsme ji následovali přes komnaty a černé kuchyně starého paláce a věnovali jsme pozornost hlavně jejím nahým nohám obutým do sandálů. Upozorňovala nás na gotická okna a květinové motivy na sloupech, ale já jsem bezmocně chodil s hlavou skloněnou a očima přilepenýma k jejím kotníkům a zájem o památky musel zachraňovat otec, i když byl, jak jsem dobře věděl, okouzlený průvodkyní ještě víc než já. Dívka byla mladá a naprosto současná, vůbec se k šedým ruinám nehodila, a přece se po areálu pohybovala jako hradní paní a zdobila ho barvami duhy … kde se zastavila, tam všechno ztichlo a poslouchalo, co říká.
>
> Miloš Urban: *Sedmikostelí.* (upraveno, zkráceno)

b) **Líčení krajiny** je obvyklou součástí cestopisů, dodnes např. na čtenáře velmi sugestivně působí dojem, jaký v Karlu Čapkovi zanechala setkání s různými evropskými státy, jejich obyvateli, městy s jejich historickými budovami nebo krajinou.

> Viděl jsem všechno: viděl jsem hory a jezera, moře a louky i kraje, které vypadaly jako zahrady; jen pořádný anglický les jsem neviděl, protože tady, abych tak řekl, pro samé stromy nemají les. Rozjel jsem se na místo, kde je na mapě „Dartmoor Forest“, tento Dartmoor je, pokud si dobře pamatuji literární historii, kraj Baskerwillského psa.
>
> V Exeteru mne přivítala anglická neděle spojená s deštěm. Je to pěkné místo s příjemným a tichým deštěm a starými anglickými domy, ke kterým se ještě vrátím; protože teď spěchám do Dartmoorského lesa.
>
> Jede se tam po krásných klikatých silnicích přes kopce, zeleným krajem, kde jsou nejhustší živé ploty, největší ovce a nejvíc břečťanu a nejkošatější stromy a chalupy s největší střechou. Takový starý strom v Devonshiru je kompaktní jako skála a dokonalý jako socha. Pak přijdou holé, opuštěné kopce bez jediného stromečku. Tu a tam stojí ve vřesu kámen jako oltář nějakých obrů; to jsou „tors“, abyste věděli.
>
> Karel Čapek: *Anglické listy*. (upraveno, zkráceno)

c) **Líčení předmětu** Objekt, který je v textu vylíčen, může být všeobecně známý, proto jej často nepopisujeme systematicky nebo komplexně, ale zaměřujeme se spíš na vnímání jednotlivých detailů. **Charakter uměleckého popisu mívají např. lyrické básně.**

Maminčino zrcátko

Zrcátko v zlatém oválu
Ztrácelo stříbro pomalu
Až bylo nakonec slepé.
Půl života snad bezmála
maminka se v něm česala
Kdysi ukazovalo lépe.

U okna visí na skobě,
dívá se po mně, po tobě
proč by se neusmívalo?
Maminka byla veselá
a žádné vrásky neměla,
a když, tak určitě málo.

Jaroslav Seifert:
Maminka. (zkráceno)

1 Vyberte si jeden z následujících obrázků a popište náladu, jakou ve vás probouzí.

2 Vyberte si jakékoli libovolné místo. Představte si, že máte zavřené oči, a popište, co cítíte, slyšíte a vnímáte jinak než očima. Napište líčení, podle kterého vaši kolegové budou hádat, kde jste.

3 Představte si, že jste potkali jednu z postav na následujících obrázcích. Napište líčení toho, jaké pocity z postavy máte.

SHRNUTÍ

1. Můžu mluvit i diskutovat o tom, v co věřím nebo čemu věřím.
2. Umím deklinovat a správně v komunikaci používat numeralia *dva* a *oba*.
3. Umím deklinovat a správně v komunikaci používat složitější typy pronomin (*tento, tamten*)
4. Umím používat relativa a tvořit věty vztažné.
5. Poznám jazykové prostředky zastaralé a nové, vím, ve kterých typech textů se vyskytují.
6. Umím napsat líčení a vím, které jazykové prostředky jsou pro to vhodné.

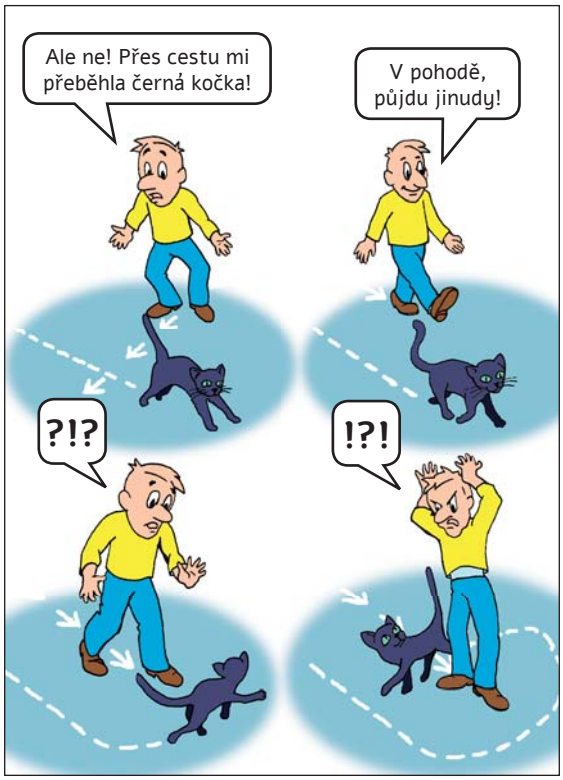

POZNÁMKY